

Монол Д. ПАНДЕВСКИ

ОДГЛАСИ НА ИЛИНДЕНСКОТО ВОСТАНИЕ ВО ЧЕШКА И СЛОВАЧКА

I

Ослободените творечки потенцијали на македонскиот народ во југословенската федеративна социјалистичка заедница и резултатите од истражувачките напори на македонските историчари во последниве 30 години, веќе ѝ обезбедија соодветно место, меѓу другото, и на македонската историографија во семејството, не само на југословенската туку и на пошироката балканска и балканолошка историска наука. Извршените бројни истражувања во архиви и библиотеки овозможија, на една страна, сигурно да се определат внатрешните процеси и развојни етапи на македонскиот народ во XIX и XX век, а на друга да се открива неговата поврзаност со поблиските, балкански и подалечните, европски национални средини.

Логичен е и разбирлив фактот дека интересирањето, а заедно со него и пробивот на вести и информации за Македонија, повеќекратно се зголемувале во кризните периоди од отвореното македонско прашање, кога македонскиот народ со оружје в раце ја манифестира својата волја да живее слободно и да биде прифатен како рамноправен субјект во меѓубалканските и меѓународни односи. Во таа смисла најмасовниот и најсериозен обид е направен во текот на познатото Илинденско востание во Македонија.¹⁾ Востанието, како што се знае, се крена на 2 август и траеше до крајот на октомври 1903 година, но кризната ситуација, редица години веќе присутна во турско-македонските односи, рефлектирајќи се и на меѓународен план, почна осетно да се заострува по неколкуте локални бунти во Македонија есента 1902 година. Со настапувањето на 1903 година, македонските револуционери почнаа да се подготвуваат за претстојното востание. Тоа истото, од своја страна, го правеше и османско-турската влада. Таа мобилизираше и концентрираше

¹⁾ За востанието види опширно кај М. Пандевски, Илинденското востание во Македонија 1903 година, Скопје, 1978.

војска во Македонија за да се соочи со претстојниот решавачки судир. Во дипломатските канцеларии, а во голема мерка и во европската јавност, ваквиот развој на ситуацијата во Македонија мошне брзо се следеше и сите очекуваа дека претстојното македонско лето ќе донесе крупни настани со тешко предвидливи изненадувања.

Ете зошто, настаните во Македонија и во македонското прашање станаа предмет на зголемено интересирање на дипломатијата и добија широк публицитет во европската јавност веќе од крајот на 1902 година. Во наредните месеци тие сè повеќе се ширеа и интензивираа.

II

Во тој поглед на чехословачката политичка и културна јавност ѝ припаѓа едно од почесните места во рамките на европските демократски национални средини. Малиот и сè уште неослободен чешки народ тогаш се нареди меѓу народите со најбројно население и најдлабоки демократски традиции. До ваквиот обопштен заклучок нè доведуваат веќе објавените истражувања извршени во чехословачките библиотеки и архиви од тројца чехословачки автори (двајцата од нив се од македонско потекло), а потоа и резултатите од нашите сопствени истражувања на ова прашање.²⁾

Македонските одгласи во чехословачката јавност во 1903 година имаа своја подолга предисторија. Тие се надоврзаа на бројните чешки проучувања на Македонија како и на чешко-македонските културни контакти од втората половина на XIX век.³⁾ На тој план разлики меѓу претходното и илинденското време забележуваме во интензитетот (порано тие беа повеќе инцидентни одошто систематски) како и во широчината и карактерот (дотогаш се ограничуваа на поединци; чешки слависти, истражувачи, патописци и сл.), додека во 1903 година тие попримија првенствено политички карактер и длабоко допреа сред политизираните народни маси. На тој план илинденската

²⁾ Тка се фактографски мошне богатите прилози на д-р Милан Крајчовиќ, Народите на Хабзбуршката монархија и македонското востание (Зборник Илинден 1903, Скопје, 1970, 451—471); Пандо Колевски, Одгласот од македонското револуционерно движење и Илинденското востание во чешкиот печат од 1900 до 1903 година (Истото, 543—554); д-р Иван Доровски, Капитоли од чешко-македонските културни врски (Гласник на Институтот за нац. историја, XII. 2, Скопје, 1968, 111—148); И. Доровски, Фајговиот придонес за запознавањето на Македонија. Поглавја од историјата на чешко-македонските културни контакти (Историја, VIII, 1, Скопје, 1972, 85—109). Кон нив го додаваме краткиот прилог на д-р Р. Поппазаров, Одгласот на Илинденското востание во Чешка (Гласник на ИНИ, XVII, 2, Скопје, 1973, 98—106).

³⁾ Опширен преглед за тоа наоѓаме во студијата. „Капитоли од чешко-македонските културни врски“.

револуција отвори ново поглавје во чехословачкото запознавање на Македонија.

Обидот за систематизирање на мошне разновидните илинденски одгласи во Чешка и Словачка нè упатува кон следново нивно групирање по видови:

а) Непосредни допири со македонското ослободително движење и со Македонија,

б) Популаризирање и поддршка на Илинденското востание преку пишаниот збор и на јавни собири, и

в) Акции за собирање на материјална помош за илинденските страдалници.

Само по себе се разбира дека, овие форми на македонско-филска активност меѓусебно се проникнувале, преплетувале и надополнувале. Челното место во секој поглед му припаѓа на Вацлав Клофач, истакнат лидер на Народно-социјалната партија, уредник на највлијателниот чешки дневник „Народни листи“ и народен пратеник во австро-унгарскиот парламент во Виена. За да ги продлабочи дотогашните сознанија за состојбата на нештата на Балканот и во Македонија, В. Клофач, веќе во септември 1902 година патувал низ Бугарија. Тука имал средби со бугарски државници, со функционери на руските словенофили (грофот Н. П. Игнатиев и други) и со чешки и словачки емигранти. Се тврди дека за првпат тогаш разговарал со претставници на Македонската револуционерна организација. В. Клофач ја повторил својата балканска турнеја во март 1903 година, кога ги посетил Белград и Софија, и поминал низ Македонија. Уште тогаш напишал дека во двете престолнини имал разговори на највисоко ниво, а се состанал и со претставници на македонското ослободително движење, како и со македонски бегалци, жртви на врховистичката четничка акција од 1902 година. Идните истражувања треба да утврдат со кои Македонци се состанал.

Повеќекратните цели на овие негови мисии сè уште не се dostatно расветлени, но од она што во една серија од написи го објавил во „Народни политика“ се назира неговата мошне добра информираност. Така, В. Клофач известувал дека во Македонија паралелно со турската власт, функционираше власта на Внатрешната македонска револуционерна организација (ВМРО), која имала свои оружени единици, судство и милиција; тој два пати ги демантирал алармантните вести за наводно веќе кренатото востание, тврдејќи дека „на тајниот конгрес на Македонската внатрешна организација во Солун било решено да се објави во летото големо општо востание“; соопштува дека бугарската влада будно со чувала да не даде повод за турски воен напад на Бугарија и дека официјална Софија немала врски со македонските востаници.⁴⁾ По враќањето во Чешка по

⁴⁾ М. Крајчович, цит. студија, 464—465.

неговата иницијатива се одржале два собира во Прага — во април и во јуни — коишто поворно го актуализирале македонското прашање во чешката политичка јавност. В. Клофач во исто време поднел интерпелација во виенскиот парламент за австро-унгарската политика спрема Балканот и Македонија. Тогаш тоа го сторил и хрватскиот пратеник Вуковиќ. Во истапувањата на В. Клофач по македонското прашање забележливи се две основни поенти: апелирање за поддршка на македонското ослободително дело и залагање да се зачува мирот на Балканот. Неговите говори уште тогаш биле оценувани дека имаат антимилитаристичка насока. Во тој поглед В. Клофач веројатно без самиот да биде свесен за тоа, застанал на позициите на македонските револуционери. Една друга оценка е дека В. Клофач бил главниот двигател сред чешката политичка јавност во акциите за популаризирање, поддршка и помагање на македонската ослободителна борба. Впрочем, тој си спечалил неподделен углед на најинформиран чешки политичар за балканските и македонските настани.

Вацлав Клофач и по Илинденското востание ја продолжил македонофилската активност. Не е случајно тоа што официјалниот орган на ВМРО веќе во својот втор број, пренесол широко изводи од една негова реч во австро-унгарскиот парламент.⁵⁾ И во овој случај В. Клофач со остри бои ја опртал неподносливоста на животот под турскиот режим, ги заштитил македонските револуционери од недостојните напади, речиси, на сиот виенски и пештански печат; говорел за лицемерното држање на Виена спрема востанието, за македонските бегалци; за австро-унгарската политика која се стремела кон Солун итн. „Јас зборувам, рекол Клофач, врз основа на лични набљудувања и ја сфаќам борбата на Македонците како борба за економски и културен прогрес. Токму затоа би требало таа да се поддржува од сите културни народи“. Овој повратен рефлекс претставува нова страничка од македонско-чешката заедност.

Значајно место во анализите на чешко-македонските врски зема Јан Климељ, чешки новинар и востанички доброволец. Ј. Климељ соопштува дека со македонските востаници поминал четири месеци и запознал многу македонски краишта. Неговата мисија оставила трага и во македонската публицистика. Во еден мемоарски запис за Гоце Делчев се наоѓа и следново сведоштво: „Сфаќајќи ја огромната полза од создавањето на сопствена литература, Гоце Делчев ја даде идејата да се издаваат хектографирани листови. Ете зошто, тој го задолжил со оваа идеја за организирање на револуционерна литература неговиот другар Димо Хаџи Димов, кој заедно со чехословачкиот корес-

⁵⁾ Австро-унгарската политика и Балканскиот полуостров. Реч про-изнесена в австријскиот парламент от чехскиј депутат Калофач. Револуционерен лист. с.л. No 2, 30. VIII 1904, 9—11.

пондент Климеш отишле еднаш да го разгледаат местото во Арцанскиот Гол, каде што требало да организираат тајна револуционерна печатница за издавање на еден македонски дневник и за создавање на македонска литература.“⁶⁾ Откако ќе се доведат во логичен ред некои познати сведоштва, се заклучува дека Ј. Климеш, заедно со истакнатиот марксистички публицист Димо Хаџи Димов, влегол во Македонија кон средината на јануари 1903 година. Имајќи ги предвид овие факти ни станува појасно од каде доаѓала мошне добрата информираност на Ј. Климеш за македонското ослободително движење кога ја прикажувал македонската реалност во јавноста преку серијата написи во чешкиот печат. Ј. Климеш ги бранел востаниците од туркофилските напади на австрискиот, унгарскиот и германскиот печат; ја осудил политиката на европските сили и дволичното држење на Бугарија и Србија во македонската криза. Тој повлекол јасна разграничувачка линија во целите на Македонската револуционерна организација и софискиот Врховен македонски комитет. Со сето тоа дал ценет придонес во информирањето на чешката и словачката јавност. По избувнувањето на Илинденското востание Јан Климеш се вратил во Македонија. Полицијата од Прага известувала тогаш дека зад него стоеле чешките политички кругови околу В. Клофач и дека тој од нив бил снабден со полномошни писма и со финансиски средства.⁷⁾

Еден друг чешки доброволец, Антонин Вимола, во Македонија влегол со врховистичките чети на генералот Иван Цончев, а тоа придонесло и да потпадне под извесно врховистичко влијание, но од она што потоа го напишал произлегува дека доста правилно ја информирал чешката јавност за Македонија. И овој случај покажува дека улогата на Софија како најзначаен набљудувачки пункт за Македонија и учеството на врховистите во востанието, не можеле да не остават своја трага врз мислењата на оние кои одовде ги црпеле информациите за македонските настани. Во 1903 година печатот јавил за уште еден анономен чешки доброволец, а од востаничките раководители е нотирана помошта во доверливи информации што ги добивале од Чехот Новак, кој работел на железничката линија Солун-Битола.

Со „Апел кон чешкиот народ“ на чешката јавност ѝ се обрратил и полскиот новинар Ромуалд Пржевалски, дописник на петроградски весници и доброволец во Илинденското востание. Апелот е упатен од Софија на 10 септември 1903 година. Тој накусо ја опишал очајно тешката положба на востанатиот на-

⁶⁾ Гоце Делчев и македонската литература, Македонски вести, Софија, I, 15, 1935, стр. 3—4.

⁷⁾ М. Крајчович. цит. д. 467.

род и апелирал за испраќање на материјална помош за македонските страдалници. Р. Пржевалски бил сосема во право кога пишувал дека: „Владите на цивилизираната Европа од причини на ‚високата политика‘ што ја водат, не се решија досега да ѝ дадат помош на несреќната земја. Останува единствениот пат: помош да не се бара кај владите, туку кај народите и пред сè кај родствените словенски народи. Чешка беше секогаш славна со своето длабоко словенско чувство. Неколкумина нејзини храбри синови веќе се борат во редовите на македонските востаници... Потребна е брза и ефикасна помош!“

* *

*

Неспоредливо побројни се оние Чеси и Словаци, знајни и незнајни, кои ја анимирале македонофилската активност со своите написи, со помошта на перото и на живата реч. Може да се рече, дека се случило така што најголемиот дел од хуманитарната интелигенција застанал зад востанатиот македонски народ и се искажал за македонското прашање. Во периодичниот печат, во весниците и списанијата, како и во одделни публикации, редица истакнати автори ги презентирале своите видувања за најразлични страни на сложеното македонско прашање.

Така, д-р Јозеф Карасек третираше цел комплекс од прашања и задржувајќи се врз народноста на словенското население утврдил дека пропагандите се тие кои го разделувале македонскиот народ. Истиев Карасек свој опширен прилог објавил во ревијата „Наше доба“, чијшто главен уредник тогаш бил проф. Т. Г. Масарик, подоцна прв претседател на Чехословачката Република. Прилогот на Н. И. Глобке, полемизирајќи со европската дипломатија, докажувал дека ослободителното движење не се ограничувало на неколкумина однадвор уфрлени агитатори, ами тоа е маовно народно движење предводено од македонската интелигенција. Во опширната статија на Карел Мела за македонското прашање се заклучува дека „Македонците го прокламираше принципот „Македонија на Македонците“, што значи дека тие бараат автономија на Македонија. Ова го аргументираше со ставовите на македонскиот весник „L'Effort“ кој излегувал во Женева. Во периодот на Илинденското востание со свои прилози за Македонија се јавиле Јозеф Тоужимски и Емануел Фаит. Овој последниов порано со научни цели ги пропагандирал, речиси, сите краишта на Македонија.⁸⁾ При рака ја имаме и опширната студија „Македонија и македонското востание“ од д-р Вацлав Прах, соработник и уредник на списанието „Сло-

⁸⁾ И. Доровски, Капитоли..., 140—141.

вански Пржеhled” (Словенски преглед.⁹⁾ Оваа студија нуди широка панорама на разработени прашања и ја посведочува сестраната информираност на авторот. Многу моменти од неа и денес имаат документарна вредност за историјата на Илинденското востание. Да додадеме дека овде, во најкратки црти забележавме само некои автори чиишто прилози се појавиле во најсериозните списанија и само во годината на востанието. Повеќето од нив продолжиле да го следат развојот на македонското прашање и во наредните години.

Далеку побројни се написите во дневниот печат. За македонските настани пишувале, речиси, сите чешки весници — централните и локалните, а некои од нив отвориле постојани рубрики за македонското востание. Во неколку десетини листови биле објавени стотици уводници, дописки, агенциски вести, коментари, фелтони, етнографски и други материјали, пишувани со отворени симпатии за „несреќниот народ“, а илустрираното списание „Беседи лиду“ објавило фотографија на „Началниците на Крушевската востаничка чета во Македонија“.

Во анализите на чешките илинденски одгласи своевидно место зема гестот на Јарослав М. Петрбок, познат чехословачки научник кој во младоста пишувал поезија. Во 1903 година во Прага се појавила неговата песнарка „Prosba za Makedonce“ (Молба за Македонците). Песнарката ја издал авторот на своја сметка а од нејзината продажба биле собирани средства за помош на настраданите Македонци.¹⁰⁾

Со оглед на многу значајното место што социјалдемократските партии го имале во политичкиот живот на Европа нашето внимание посебно го привлекуваат гледиштата на Чехословачката социјалдемократска партија за македонската криза. Изразувајќи ги своите ставови за прашањата на денот, какви што биле оние за милитаризмот, за војната и мирот, и за националноослободителните движења, чешките социјалисти им дале полна политичка поддршка на македонските востаници. Органот на Партијата „Ровност“ долго време со внимание ги следел македонските настани, а работничкиот дневник „Свобода“ јавно му симпатизирал на македонското револуционерно ослободително движење. Во 1903 година тоа го сторила и редакцијата на социјалдемократскиот двомесечник „Академие“. Списанието истакнувало дека социјалдемократијата е должна да застане на страната на угнетуваните народи, а турската тира-

⁹⁾ V. Prach, *Macedonije a makedonské povstání*, *Slovanski Pržehled*, ročník V, Praha, 1903, 217—224, 289—292; 333—337; 381—403.

¹⁰⁾ Песнарката кај нас е преобјавена во оригиналот и во препев во збирката „За Македонците. Поетски одгласи за македонската илинденска борба“. Редакција, коментари и поговор: Христо Андонов-Полјански. Препеви: Гане Тодоровски, Скопје, 1969.

нија ја окарактеризирало како најбрутална во Европа.¹¹⁾ Таквите ставови се содржани и во одговорот на анкетата од Меѓународното социјалистичко биро на Втората интернационала. Во одговорот, потпишан од партискиот лидер Антонин Немец, Чехословачката социјалдемократска партија се изјаснила за политичка интервенција на Меѓународното биро по прашањето на Македонија и Ерменија. „Ние сме дотолку повеќе за предложената интервенција, се вели во писмото, што и самите ние, Чехословаците, сме исто така ушнетени во Австрија — земја со бројни националности и имаме големи тешкотии во докажувањето на нашите права во сето она што ни засегнува: државната управа, наставата, образованието итн.“¹²⁾

* *
*

Живата ораторска реч во заштита на Македонците се слушнала на повеќе собири на чехословачката политичка и културна јавност. В. Клофач одржал ново предавање за Македонија на 16 декември 1903 година во Народниот дом во Прага. Овој собир, проткаен со духот на словенската солидарност, го организирало Здружението на Србите и Бугарите во Прага „во полза на македонските бегалци“. Собирот како и еден печатен леток ја поканувале јавноста да ги помогне акциите за собирање прилози во облека и во пари. Таквиот апел е разбирлив, зашто тогаш како најостро се поставувало прашањето за згрижување, во текот на зимата, на илјадниците македонски страдалници.

Најзначаен бил собирот што се одржал на 20 декември во салата на Жофинскиот дворец во центарот на Прага. На полицијата никако не ѝ биле по волја промакедонските манифестации на кои, покрај другото, мошне остро била напаѓана австро-унагарската балканска политика, па иако дала дозвола за собирот, забранила граѓанството да се извести за него преку плакати во градот. Но и покрај тоа во Жофин се собрале над 500 граѓани. Митингот го организирале седум најзначајни чешки политички партии. По отворањето на собирот од адвокатот д-р Јозеф Шајнер, зеле збор уште тројца други говорници — првенци на одделните партии. Упатените остри критики на туркофилската политика на европските кабинети, со посебно акцентирање на таквата политика од Австро-Унгарија и Германија и жигосувањето на турските злосторства во Македонија значеле голема морална поддршка за македонското ослободително дело. Вацлав Клофач и овој пат ја погодил срцевината на гер-

¹¹⁾ Ив. Доровски, Капитоли..., 138, 144.

¹²⁾ Манол Пандевски, Втората интернационала за македонското прашање во 1903 година, Гласник на ИНИ, XVII, 2, Скопје, 1973, 178.

манското туркофилство, велејќи: „Онаму каде што Германија не може самата да стаса, таму ги праќа Австрија или Турција. Германија сесрдно ја поддржува Турција во Македонија; таа таму ги испраќа своите офицери за да ги помагаат турските насилства во Македонија“. Едногласно усвоената резолуција, покрај политичката поддршка, апелирала да се собира помош за страдалниците од Илинденското востание. Митингот завршил со пеење на словенската химна „Хеј Словени“, и на чешката химна. Собирот во Жофин одекнал широко во јавноста и го продлабочил интересирањето во Чешка за положбата на македонскиот народ.¹³⁾

IV

Словачкиот народ на почетокот од нашето столетие живеел во значително потешки услови: економски и општествено неразвиен, национално непризнаен, со унгарофилска буржоазија во градовите и во состојба на тешко угнетување во унгарскиот дел на двојната монархија. Па сепак, Словациите, и во прв ред словачката интелигенција, се одзвале на борбите, стремешките и страдањата на македонскиот народ во 1903 година. Тука одгласите биле многу послаби, но ги имало. За запознавањето на словачката јавност со настаните во јужнословенските земји, а во тие рамки и во Македонија, многу придонесле некои словачки интелектуалци коишто, под унгарскиот државен притисок, емигрирале кај јужните Словени. Еден од нив бил проф. Самуел Захеј, писател и публицист и виден словачки емигрант во Софија. Овие емигранти, јавувајќи се во словачкиот печат како дописници од Софија, Белград и Букурешт, многу често го засегнувале македонското прашање или пак пишувале за него.

Прв словачки одзив во 1903 година е забележан во весникот „Narodne poviný“ (Народни новини). На 26 февруари овој весник го коментирал предлогот на познатите Февруарски реформи за Македонија и се изјаснил за примена на оружениот метод на борба зашто „македонската раја само така ќе се ослободи од сегашната неподнослива положба“. Нешто подоцна „Народни новини“ ги информирале читателите дека на „македонските Словени не им биле непријатели само Турците, ами и великопрчката партија“ како и некои од европските сили. Редакцијата на весникот преземала вести од бугарскиот, рускиот и чешкиот печат, а ги преобјавила и информациите од Јан Климеш, а апелирала да им се помогне на македонските востаници.¹⁴⁾ Многу порадикален во тој однос бил „Slovanski tizdenik“

¹³⁾ Повеќе за собирот види кај П. Колевски, цит. д., 551—553.

¹⁴⁾ М. Крајчович, цит. д., 458—59; 463—67; 469.

(Словачки неделник) чиишто уредник бил Милан Хоца, напреден публицист и првак на младата словачка интелигенција. Инаку, првите вести за избувнатото Илинденско востание во словачкиот печат се јавиле на 8 август 1903 година. Словачкиот печат потоа доста простор одделил за потребата на одбивање и демантирање на тенденциозните пишувања од официјалниот унгарски и германски печат за Илинденското востание. За прогресивната словачка јавност воопшто е карактеристично тоа, што таа била убедена дека Македонија можела да го постигне своето ослободување единствено по револуционерен пат.

Такви биле во најопшти црти и кратко речено одгласите на Чесите и Словаците за нивните словенски браќа во Македонија во судбоносната година на најголеми македонски напрегања во нерамната борба со турскиот угнетувач.

Manol Pandevski

ECHOES OF THE ILINDEN UPRISING IN CHECZIA AND SLOVAKIA

S u m m a r y

I

The greatest Macedonian uprising of the later times, whose aim was liberation from the Ottoman oppression and building of a state of the Macedonian people was raised on August 2nd (on Ilinden or St. Ilija) and went on up to November of 1903. The uprising was spreading, almost all over the whole country, even outside it, but with the strongest intensity in the western part of Macedonia. The uprising was preparing for a longer period, well organized and headed by a Main Staff and more regional and departmental uprising headquarters. The uprising offensive registered a lot of successes, among which are worth mentioning the creation of the uprising republics (August 3 to 13th) in the liberated town of Kruševo. Towards the end of August began the contra-offensive and the violent crushing of the uprising by the Turkish army. It is considered that in 1903 had been fighting nearly thirty thousand rebels with three thousand army.

II

The period of crises of the Macedonian question from these years began a year before the uprising and went on after the uprising. The crisis stimulated the numerous manifestations of solidarity with the Macedonians nearly in all the European countries. In this respect, the first place is to be taken by the Czechian and to a small measure Slovakian public.

Some Czechian outstanding social workers established direct contacts with the Macedonians. Baclaw Klofač, a leader of the People's social party, an eminent journalist and national legate in Wien, has traveled twice in the Balkans in order to get to know with the aims of the Macedonian liberation movement. He was an initiator for holding of a numerous actions and meetings in Prague and in the Parliament in Wien. In the rows of rebels there used to stay the Czechian correspondents Yan Klimesh and Antonin Vimola. An appeal to the Czechian public was also sent by the Polish journalist Romuald Prževalski.

More numerous were those Czechs and Slovaks, who animated the Macedonian activity in the country through their articles, comments, contributions and studies, published in the periodicals with open sympathies with the Slavic brothers in Macedonia. Bigger part of the humanistic intelligence supported the Macedonian liberation aims and stood in defense of the Macedonian sufferers in the uprising. A lot of eminent authors have published their impressions for different aspects of the complex Macedonian question. They only mentioned the names of Dr J. Karasek, N. Glopke, K. Mela, E. Fiat, V. Prah, J. Petrbock, of the Czechian socialist A. Nemets and the Slovakian professor S. Zahej.

In Czechia at the same time have been held several public meetings in which was heard the living oratory speech in defense of the Macedonians. Most important was the meeting of December 20th, 1903 held in Žofin's castle, in the centre of Prague. The meeting in Žofin was organized by a few outstanding Czechian political parties. Here, V. Klofač strongly criticised Austria and Germany because of their all-sided support giving to the Turkish government. The meeting was finished by singing of the Slavic hymn „Hey Sloveni” and the Czechian national hymn. On this way the Czechian political and cultural public, as one of the rare ones in Europe, raised in defense of the act of the Ilinden rebels and the Macedonian sufferers of 1903.